Diakonissa-
laitos

Ihmisarvo-barometri 2026

OSA 1: HYVÄÄ YHTEISKUNTAA ETSIMÄSSÄ

Sisältö

Esipuhe 3

Suomessa on ihmisarvovaje 4

1 Ihmisarvo toteutuu heikosti 6

2 Statusikkunat: sama yhteiskunta näyttää eri asemista erilaiselta 8

3 Sosiaalinen etäisyys muuttaa näkymää ihmisarvosta 10

4 Huono-osaisuuden ydin ja reunat 12

5 Myötätunto kanavoituu valtion vastuuttamisen kautta 14

6 Suomalaiset ovat vahvasti valtiouskoisia 16

7 Mitä barometri kertoo hyvästä yhteiskunnasta? 18

Menetelmä- ja lähdehuomiot 19

Diakonissa-laitos

Ihmisarvobarometri 2026 • Hyvää yhteiskuntaa etsimässä

Julkaisija: Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr

Tutkimusanalyysi ja teksti: Juho Saari • © Diakonissalaitos 2026.

Esipuhe: Elina Juntunen, toimitusjohtaja, Diakonissalaitos

Aineistonkeruu: IRO Research, kesä 2026

Graafinen suunnittelu ja taitto: Inari Savola / Noon Kollektiivi

Helsinki 2026

ISBN 978-952-7667-09-5

diakonissalaitos.fi

Esipuhe

Ihmisarvo kuuluu jokaiselle. Silti suomalaiset arvioivat sen toteutuvan yhteiskunnassamme selvästi heikommin kuin sen pitäisi. Ihmisarvobarometri kutsuu tätä eroa ihmisarvovajeeksi. Vaje ei jakaudu tasaisesti. Vastaajat arvioivat kriittisesti erityisesti heikossa asemassa olevien kohtelua, turvaverkkojen riittävyyttä ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä.

Kriittisimpiä ovat ne, joiden omassa elämässä huono-osaisuus on lähellä. Osa heistä ei koe olevansa julkisen vallan huolenpidon kohteena, vaikka saa palveluja tai tulonsiirtoja.

Nyt julkaistava ensimmäinen osa perustuu IRO Researchin keräämään väestöaineistoon, jonka on analysoinut professori Juho Saari. Ihmisarvobarometri täydentyy joulukuussa 2026 toisella osalla, jossa samoihin kysymyksiin vastaavat Diakonissalaitoksen palveluissa ja toiminnoissa olevat ihmiset, joista monet elävät yhteiskunnan kaikkein vaikeimmissa tilanteissa.

Ihmisarvon pitäisi olla suomalaisen yhteiskunnan lähtökohta myös silloin, kun ajat ovat vaikeat ja voimavaroista kilpaillaan. Juuri silloin ratkaistaan, keiden tarpeet nähdään tärkeinä, keiden ääni kuuluu ja miten ihmisarvo toteutuu.

Diakonissalaitos on vuodesta 1867 kulkenut niiden ihmisten rinnalla, jotka ovat vaarassa jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle. Samaa tehtävää jatkamme uudessa strategiassamme.

Tavoittelemme Suomea, jossa pitkäaikaisasunnottomuus ja huumekuolemat vähenevät ja lapsuus ja nuoruus ovat turvallisempia. Yhä useampi voi kokea kuuluvansa yhteiskuntaan ja vaikuttaa omaan elämäänsä.

Ihmisarvo ei voi riippua elämäntilanteesta, terveydestä, toimeentulosta tai siitä, kuinka vahva ihmisen ääni yhteiskunnassa on. Kenestäkään ei pidä luopua.

Elina Juntunen

toimitusjohtaja
Diakonissalaitos

Suomessa on ihmisarvovaje

Suomalainen yhteiskunta on 2020-luvun puolivälissä monella tapaa murroksessa. Kasvuun, tuottavuuteen, työllisyyteen ja julkisen talouden kestävyyteen liittyvät kysymykset ohjaavat sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Yhtä tärkeä kysymys on kuitenkin kaikkein heikoimpien jäsenten sosiaalinen tilanne ja se, millaisiksi hyvä- ja huono-osaisempien keskinäiset suhteet muodostuvat.

Ihmisarvobarometri tarkastelee siksi muutakin kuin etuuksien ja palvelujen rakenteita, saatavuutta ja kohdentumista. Tarkastelun kohteena on yhteiskunnan sosiaalinen perusta: ihmisten jakamat sosiaaliset normit, sitoumukset ja tavoitteet. Kysymys kuuluu, miten ihmiset suhtautuvat toistensa oikeuksiin, miten he asemoivat huono-osaisia ryhmiä, kuka tuntee myötätuntoa ketäkin kohtaan ja kenen katsotaan olevan vastuussa huono-osaisten asemasta.

Suomessa on ihmisarvovaje: nykytilan ja hyvänä pidetyn yhteiskunnan välillä on kuilu.

Kesällä 2026 kerättyä aineistoa on painotettu sukupuolen, ikäluokan, maakunnan ja puoluekannan mukaan. SPSS-analyysitulosteissa painotettu N on 2 438. Painotus ei kuitenkaan välttämättä korjaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sisäistä valikoitumista. Tämä rajoite on pidettävä mukana tuloksia tulkittaessa.

Terminologinen huomio: tutkimusanalyysissa ja SPSS-tulosteissa käytetään summamuuttujista nimityksiä "ihmisoikeustilanne" ja "ihmisoikeustavoite". Graafeissa nämä muuttujanimet säilytetään lähdeuskollisesti. Raportin tekstissä kokonaisuutta käsitellään Ihmisarvobarometrina ja ihmisarvon toteutumisena.

Ihmisarvon ytimessä on vastavuoroinen yhtäläinen kohtelu. Tässä raportissa tarkastelen ihmisarvon toteutumista, tavoitetilaa, huono-osaisten sosiaalista asemaa, heihin kohdistuvaa myötätuntoa ja julkisen vallan vastuuta. Aineisto kertoo yhtä aikaa sekä suomalaisen yhteiskunnan yhteisestä sosiaalisesta perustasta että sen jakolinjoista.

Ihmisarvobarometri tarkastelee yhteiskunnan sosiaalista perustaa: sitä, miten ihmiset suhtautuvat toistensa oikeuksiin ja heikossa asemassa olevien asemaan.

1 Ihmisarvo toteutuu heikosti

Ihmisarvoa koskevat perustulokset ovat varsin yksiselitteisiä. Suomalaisten mielestä yhtäläinen kohtelu ei toteudu Suomessa sen paremmin väestötasolla kuin suhteessa huono-osaisiin. Heikossa asemassa olevien kohtelu, turvaverkot ja poliittinen ääni arvioidaan puutteellisiksi.

Sosiaalinen asema erottelee väestöä tilastollisesti erittäin merkittävästi, mutta statusikkunat ovat enemmän limittäisiä kuin kategorisesti erillisiä. Mitä matalampi vastaajan sosiaalinen asema on, sitä heikommaksi hän arvioi ihmisarvon toteutumisen. Erityisesti huono-osaisten kohdalla tulokset kertovat, etteivät he vastaajien mielestä saa ihmisarvon mukaista kohtelua eivätkä merkittävää poliittista ääntä eli kykyä vaikuttaa omiin asioihinsa.

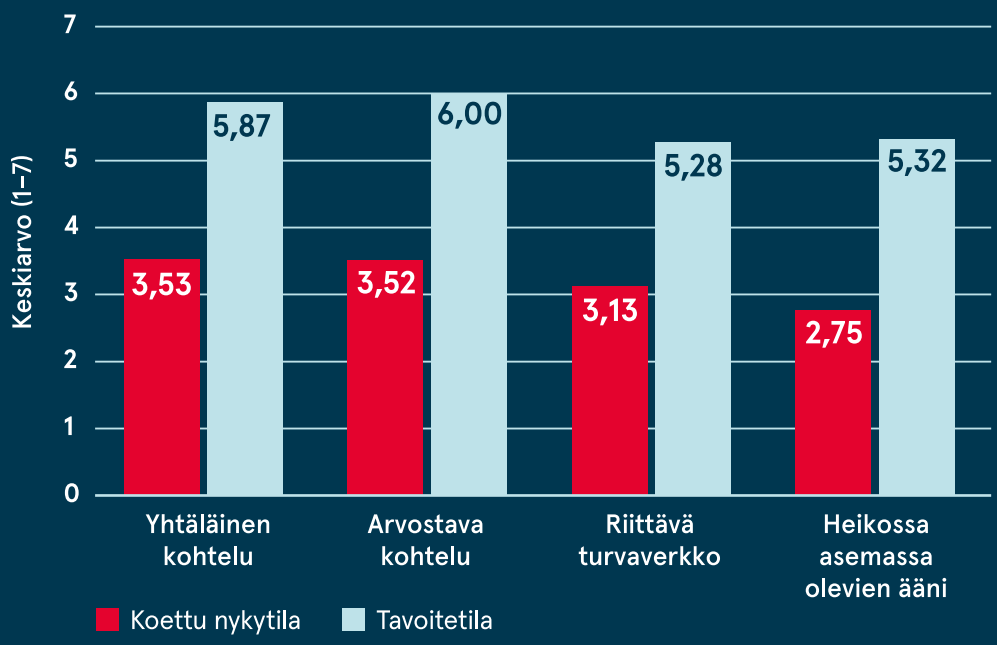
Aineisto mahdollistaa myös normatiivisen tarkastelun: miten asioiden pitäisi olla. Kaikissa sosiaalisissa asemissa ihmiset haluavat vahvemman ihmisarvon. Tämän tuloksen valossa Suomessa on ihmisarvovaje. Sen umpeen kurominen yhdistää suomalaisia enemmän kuin erottaa.

Ihmisarvovaje tarkoittaa nykytilan ja hyvänä pidetyn yhteiskunnan välistä kuilua.

Ihmisarvovajeen umpeen kurominen yhdistää suomalaisia enemmän kuin erottaa.

GRAAFI 1

Ihmisarvovaje – koettu nykytila vs. tavoitetila

Painotettu N = 2438.

2,75 < 5,32

HEIKOSSA ASEMASSA OLEVIEN ÄÄNI:
koettu nykytila < tavoitetila, asteikko 1–7

2 Statusikkunat: sama yhteiskunta näyttää eri asemista erilaiselta

Sosiaalinen asema erottelee väestöä monilla elämänalueilla voimakkaammin kuin esimerkiksi sosioekonomiseen asemaan liittyvät intressit tai puoluekantaan liittyvät uskomukset. Pääsääntöisesti ihmisten yhteiskunnan toimintaperiaatteita koskevat mielipiteet ovat sitä myönteisempiä, mitä paremmassa sosiaalisessa asemassa he ovat.

Sosiaaliselta asemaltaan hyväosaiset näkevät yhteiskunnan tasa-arvoisempana, suomalaiset samassa veneessä olevampina ja hyvinvointivaltion tulevaisuuden myönteisempänä. Huono-osaisemmat painottavat eriarvoisuutta, veneiden eriytymistä ja hyvinvointivaltion alasajoa. Näitä sosiaalisesta asemasta käsin tehtäviä tarkastelukulmia kutsun statusikkunoiksi.

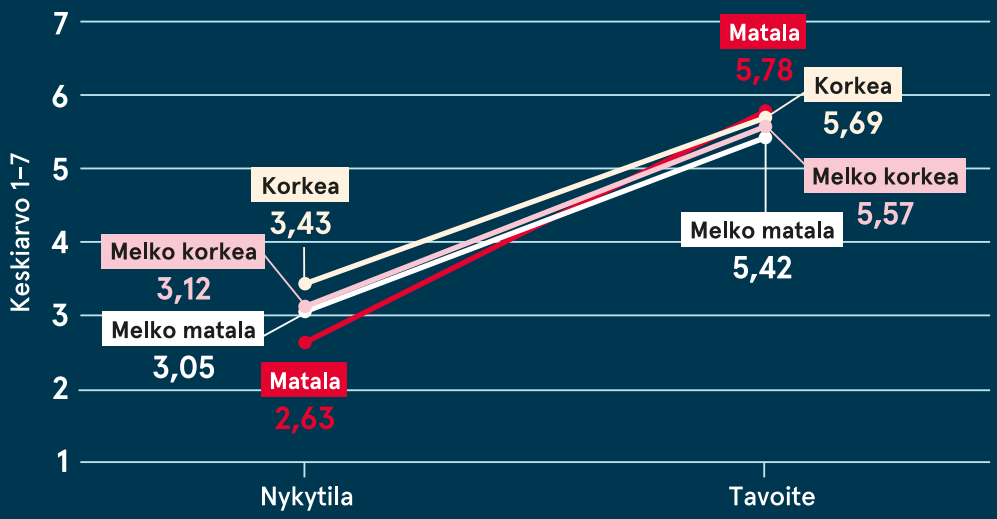
Matalan sosiaalisen aseman ryhmään sijoittuvat huono-osaisimmat henkilöt eroavat laadullisesti muista vastaajista. Heidän näkemyksensä suomalaisen yhteiskunnan ihmisarvotilanteesta on muita kielteisempi, ja heillä on muita enemmän odotuksia heikossa asemassa olevien ihmisarvon kohentamisesta. Heidän elämäänsä kuormittavat myös taloudellinen niukkuus ja yksinäisyys, eivätkä he koe olevansa samassa veneessä hyväosaisemman enemmistön kanssa.

Kaikkineen suomalaisessa yhteiskunnassa on heikossa asemassa olevien ihmisten ryhmä, joka ei näe itseään muiden suomalaisten kanssa samassa ryhmässä olevana. Varsin ilmeistä on myös se, että saamistaan palveluista ja tulonsiirroista huolimatta he eivät koe olevansa julkisen vallan huolenpidon kohteena.

Yhteiskunta voi tavoittaa ihmisen palveluilla ilman, että ihminen kokee kuuluvansa yhteiskuntaan.

GRAAFI 2

Ihmisoikeustilanne ja -tavoite sosiaalisen aseman mukaan

Painotettu N = 2438.

Yhteiskunta voi tavoittaa ihmisen palveluilla ilman, että ihminen kokee kuuluvansa yhteiskuntaan.

3 Sosiaalinen etäisyys muuttaa näkymää ihmisarvosta

Sosiaalisella etäisyydellä on yhteys siihen, millaisena ihmisarvon toteutuminen nähdään. Säännöllisesti heikossa asemassa olevia kohtaavat arvioivat ihmisarvotilanteen keskimäärin kriittisemmin. Yhteys ei ole täysin lineaarinen eikä osoita syy–seuraussuhdetta.

Havainto tukee kuitenkin statusikkuna-ajattelua: sama yhteiskunta näyttäytyy eri tavoin riippuen myös siitä, kuinka läheltä huono-osaisuuden arkea sitä tarkastellaan.

Puoluekanta erottelee statusikkunoita

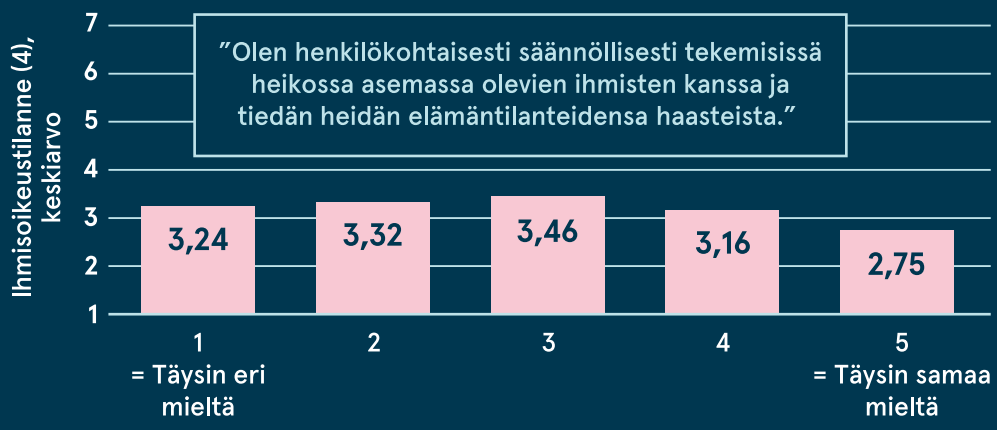
Näkemykset ihmisarvon toteutumisesta kytkeytyvät myös puoluekantaan. Poliittisen kentän vasemmalla laidalla ihmisarvo arvioidaan hauraammaksi kuin kentän oikealla laidalla. Tämä erottelu ei kuitenkaan poista perushavaintoa: kaikkien puolueiden kannattajissa on ryhmiä, joiden mielestä ihmisarvon toteutuminen Suomessa on heikolla tasolla.

Normatiivisessa tarkastelussa puolueiden väliset erot näkyvät erityisesti ääriarvoissa. Riittävän turvaverkon kohdalla vahvin tuki löytyy poliittisen kentän vasemmalta reunalta. Kun asteikon arvot 1–3 tulkitaan vastustukseksi ja 5–7 kannatukseksi (4 = neutraali), perussuomalaiset ovat ainoa puolue, jonka kannattajissa turvaverkon vastustajia on enemmän kuin kannattajia. Muissa porvaripuolueissa tilanne on päinvastainen.

Puoluekanta ei siis poista ihmisarvovajetta koskevaa yhteistä havaintoa, mutta se vaikuttaa siihen, miten ihmisarvon käytännön sisältö, turvaverkot ja julkisen vallan vastuu ymmärretään.

GRAAFI 3

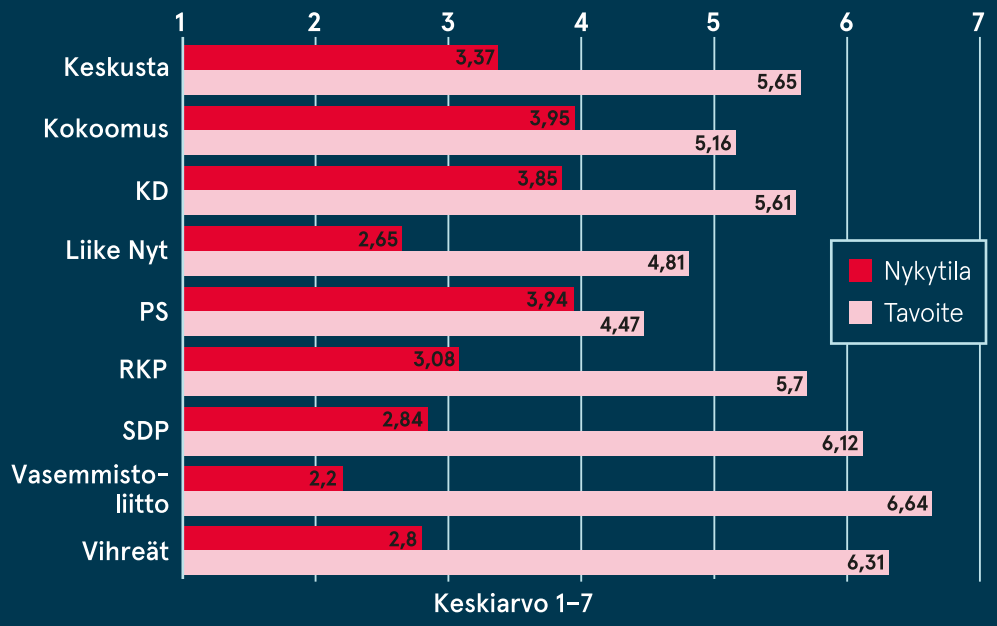
Ihmisoikeustilanne sosiaalisen etäisyyden mukaan

Ryhmäkeskiarvot; yhteys ei ole täysin lineaarinen.

GRAAFI 4

Ihmisoikeustilanne ja -tavoite äänestysaikomuksen mukaan

Ryhmittely: vastaajan ilmoittama äänestysaikomus.

4 Huono-osaisuuden ydin ja reunat

Huono-osaisuus voidaan määritellä myös hallinnollisina ryhminä, jotka vastaavat palvelurakennetta. Ihmisarvobarometrissa tarkasteltiin yhdeksää työikäistä ryhmää: asunnottomia, pitkäaikaistyöttömiä, rikosseuraamusasiakkaita, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria, vakavista päihdeongelmista kärsiviä, vakavista mielenterveysongelmista kärsiviä, ylivelkaantuneita, humanitaarisin syin maahan tulleita sekä paperittomia.

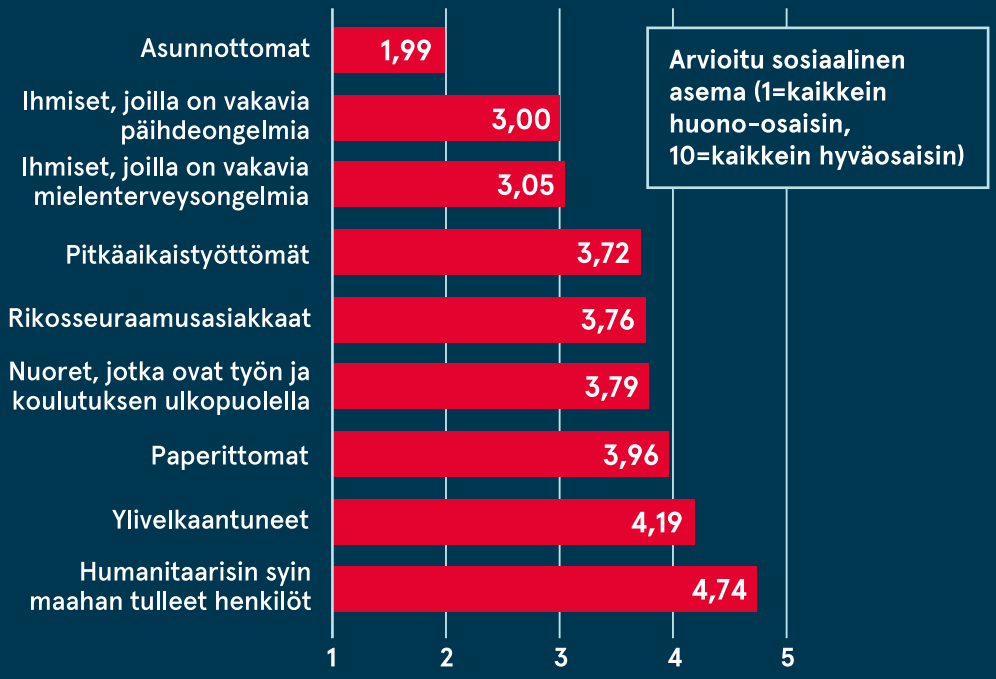
Tulokset sijoittavat huono-osaisuuden ytimeen asunnottomuuden. Asunnottomuuden kohdalla mielipiteet ovat poikkeuksellisen yhdenmukaisia. Ytimen ympärillä sosiaalisen aseman keskiarvo nousee, ja useissa ryhmissä vastausten hajonta on asunnottomuutta suurempaa. Mitä kauemmaksi huono-osaisuuden kiistattomasta ytimestä siirrytään, sitä enemmän poliittisiin kantoihin ja henkilökohtaiseen vastuuseen liittyvät tulkinnat alkavat erotella vastaajia.

Paperittomien ja humanitaarisin syin maahan tulleiden kohdalla poliittiseen kantaan liittyvä hajonta korostuu. Näissä tuloksissa näkyy maahanmuuttokriittisyyden kanavoituminen perussuomalaisiin: tämän puolueen äänestäjistä osa sijoittaa nämä ryhmät sosiaalisen aseman asteikolla verraten korkealle. Toinen poikkeustapaus ovat ylivelkaantuneet. Heidän kohdallaan hajonta ei ole yhtä vahvasti kytköksissä puoluekantaan, vaan siihen vaikuttavat näkemykset omasta vastuusta. Huono-osaisuudessa on siten suhteellisen yksimielinen ydin ja enemmän mielipiteitä jakavat reunat.

Mitä kauemmaksi huono-osaisuuden ytimestä siirrytään, sitä enemmän tulkinnat politisoituvat.

GRAAFI 5

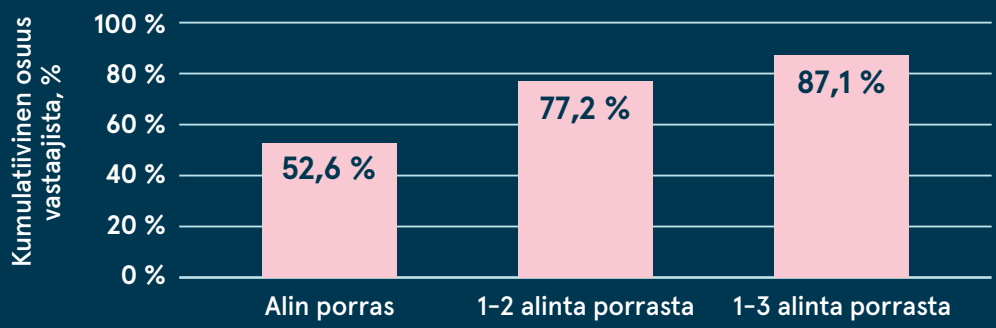
Huono-osaisuuden kohdentuminen eri ryhmiin

Painotettu N = 2438.

GRAAFI 6

Asunnottomat sijoitetaan sosiaalisen aseman alimmille portaille

Painotettu N = 2438.

5 Myötätunto kanavoituu valtion vastuuttamisen kautta

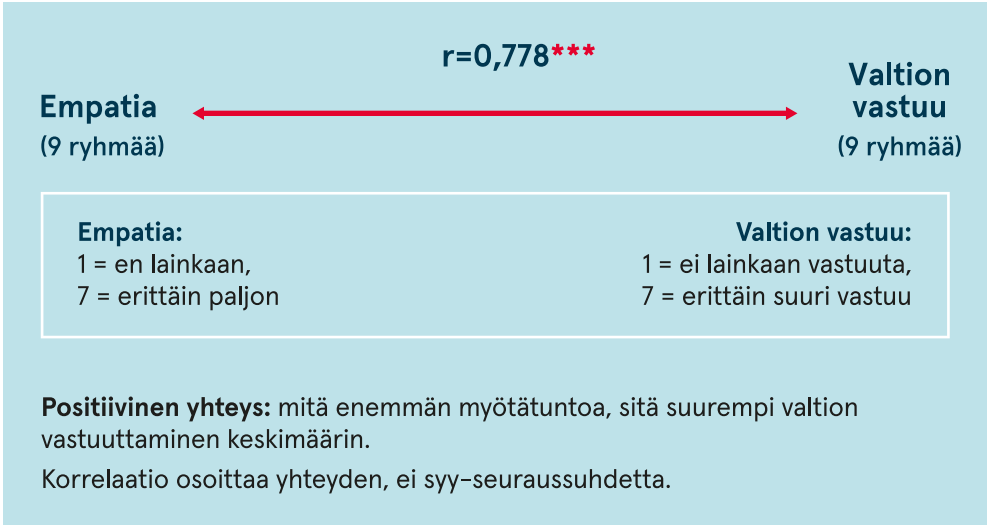
Empatian ja valtion vastuun yhteyttä voidaan tarkastella sekä yleisellä tasolla summamuuttujien avulla että yksittäisten ryhmien kohdalla. Periaatteessa olisi mahdollista ajatella, että ihmiset tuntevat huono-osaisia kohtaan myötätuntoa mutta eivät vastuuta valtiota heidän turvaverkoistaan. Käytännössä empatia ja valtion vastuuttaminen kulkevat käsi kädessä.

Empatian ja valtion vastuuttamisen summamuuttujien välinen korrelaatio on erittäin korkea, positiivinen ja tilastollisesti erittäin merkitsevä ($r = 0{,}778$; $p < 0{,}001$). Molemmat mittarit kasvavat samaan suuntaan: empatiassa 1 tarkoittaa, ettei myötätuntoa tunneta lainkaan, ja 7 erittäin suurta myötätuntoa; valtion vastuussa 1 tarkoittaa, ettei valtiolla nähdä lainkaan vastuuta, ja 7 erittäin suurta vastuuta. Positiivinen korrelaatio tarkoittaa siten, että mitä enemmän vastaaja tuntee myötätuntoa tarkasteltuja ryhmiä kohtaan, sitä suurempaa vastuuta hän keskimäärin antaa valtiolle.

Mitä enemmän vastaaja tuntee myötätuntoa, sitä suurempaa vastuuta hän keskimäärin antaa valtiolle.

GRAAFI 7

Empatia ja valtion vastuuttaminen kulkevat vahvasti käsi kädessä

*** p < 0,001.

Tulos osoittaa vahvan yhteyden, ei syy–seuraussuhdetta. Myötätunto kanavoituu valtion vastuuttamisen kautta siinä rajatussa merkityksessä, että empatia ja valtion vastuuttaminen esiintyvät aineistossa hyvin vahvasti yhdessä. Tämä tekee niiden kytköksestä yhden barometrin analyyttisesti kiinnostavimmista löydöksistä.

6 Suomalaiset ovat vahvasti valtiouskoisia

Julkisen vallan vastuuta koskeva tarkastelu kertoo ennen kaikkea periaatteellisesta, kädenlämpöisestä yhteisymmärryksestä valtion merkittävästä roolista huonoosaisten sosiaalisen tilanteen turvaajana. Suomalaiset ovat vahvasti valtiouskoisia siinä merkityksessä, että valtiolle annetaan laaja vastuu heikossa asemassa olevien ryhmien tilanteesta.

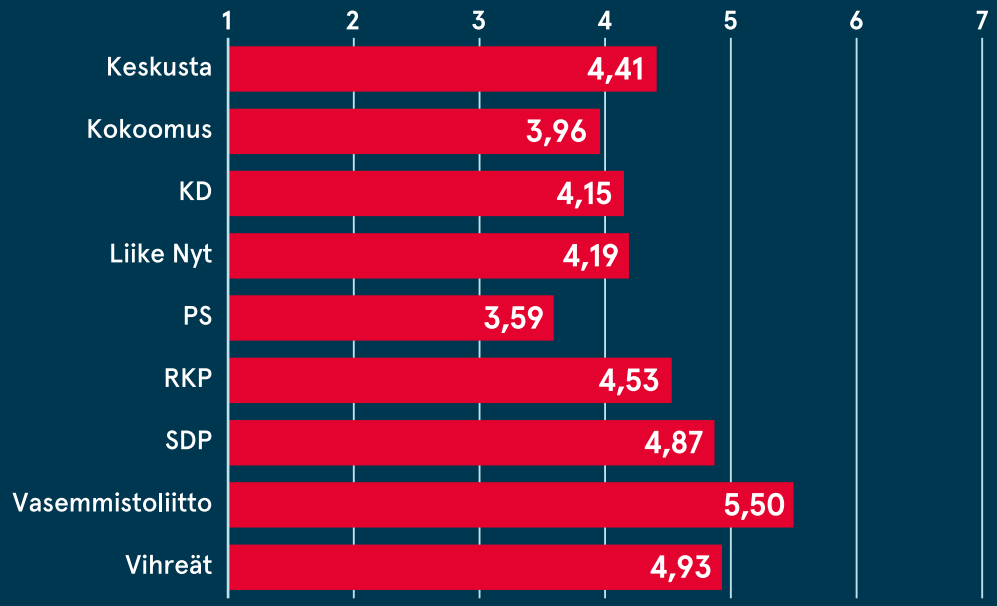
Valtion vastuuttamisen taso vaihtelee puolueittain selvästi. Valtion vastuun summamuuttujan keskiarvo on korkein vasemmistoliittoa äänestävänsä ilmoittaneilla (5,50) ja matalin perussuomalaisia äänestävänsä ilmoittaneilla (3,59) asteikolla 1–7. Vastuuttaminen on keskimäärin vahvempaa poliittisen kentän vasemmalla kuin oikealla laidalla, mutta puoluevertailu ei jakaudu yksinkertaisesti valtion vastuuta kannattaviin ja vastustaviin ryhmiin.

Asunnottomuuden kohdalla puolueiden väliset erot ovat selvästi pienempiä kuin humanitaarisin syin maahan tulleiden ja paperittomien kohdalla. Näissä kahdessa ryhmässä näkemykset valtion vastuusta eriytyvät voimakkaasti puoluekannan mukaan. Tältä osin politiikan eteneminen kytkeytyy vahvemmin hallituksen kokoonpanoon.

Valtiouskoisuus ei poista puolue-eroja, mutta se kertoo julkisen vallan vastuun vahvasta legitimiteetistä.

GRAAFI 8

Valtion vastuuttaminen äänestysaikomuksen mukaan

Valtion vastuu (9), keskiarvo: 1 = ei lainkaan vastuuta, 7 = erittäin suuri vastuu.

Ryhmittely: vastaajan ilmoittama äänestysaikomus.

Puolue-erot eivät poista julkisen vallan vastuun vahvaa legitimiteettiä.

7 Mitä barometri kertoo hyvästä yhteiskunnasta?

Barometrin perusteella ihmisarvossa on kyse yhteiskunnan sosiaalisesta perustasta. Se ei palaudu pelkästään etuuksien tasoon tai palvelujen saatavuuteen, vaan myös siihen, miten eri asemissa olevat ihmiset näkevät toisensa, tunnistavat toistensa oikeudet ja jakavat vastuuta.

Keskeinen jakolinja kulkee statusikkunoiden välillä. Hyväosainen enemmistö näkee yhteiskunnan keskimäärin myönteisemmässä valossa kuin matalan sosiaalisen aseman ryhmät. Myös sosiaalinen etäisyys liittyy arvioihin ihmisarvon toteutumisesta: lähempänä huono-osaisuuden arkea olevat arvioivat tilanteen keskimäärin kriittisemmin.

Samalla aineisto kertoo vahvasta yhteisestä perustasta. Ihmisarvon tavoitetaso on nykytilaa korkeampi, myötätunto ja julkinen vastuu liittyvät voimakkaasti toisiinsa, ja asunnottomuuden kaltaisissa huono-osaisuuden ytimen kysymyksissä yhteisymmärrys on laaja. Hyvä yhteiskunta ei siten ole suomalaisille abstrakti tavoite, vaan siihen liittyy odotus siitä, että julkinen valta kantaa vastuunsa kaikkein heikoimmassa asemassa olevista.

Hyvä yhteiskunta rakentuu myös siitä, miten eri asemissa olevat ihmiset näkevät toisensa, tunnistavat toistensa oikeudet ja jakavat vastuuta.

Menetelmä- ja lähdehuomiot

Raportin kuviot ja tulkinnat perustuvat Ihmisarvobarometri 2026 -kyselyaineistosta tuotettuihin analyysimateriaaleihin. Kuvioiden muodostamisessa on hyödynnetty kyselyaineiston perusjakaumia, sosiaalista asemaa ja sosiaalista etäisyyttä koskevia SPSS-tulosteita sekä puoluekohtaisia summamuuttuja- ja jakaumatarkasteluja. Empatian ja valtion vastuun summamuuttujien välinen korrelaatio ($r = 0{,}778$; $p < 0{,}001$) perustuu tutkimusanalyysiin. Kunkin kuvion yhteydessä on ilmoitettu käytetty aineistolähde, mittari sekä asteikon tulkintasuunta.

Analyysissa hyödynnetyt aineistot

- Juho Saaren alkuperäinen Ihmisarvobarometri-analyysiraportti (18 sivua).
- Kyselyaineiston perusjakaumia, keskiarvoja, asteikkosuuntia ja painotustietoja sisältävät analyysitaulukot.
- Sosiaalista asemaa ja sosiaalista etäisyyttä koskevat SPSS-analyysitulosteet.
- Puoluekohtaisia summamuuttujia ja jakaumia sisältävät SPSS-analyysitulosteet, joissa ryhmittely perustuu vastaajan ilmoittamaan äänestysaikomukseen.

Diakonissa-
laitos

Miten ihmisarvo toteutuu Suomessa?

Diakonissalaitoksen Ihmisarvobarometri tarkastelee, miten suomalaiset arvioivat ihmisarvon toteutumista, heikossa asemassa olevien ihmisten asemaa ja julkisen vallan vastuuta.

Tulokset osoittavat ihmisarvovajeen: kaikissa tarkastelluissa ihmisarvon ulottuvuuksissa tavoitetaso on koettua nykytilaa korkeampi. Heikoimmaksi arvioidaan heikossa asemassa olevien mahdollisuus saada äänensä kuuluviin.

Jokaisella ihmisarvoinen elämä.

diakonissalaitos.fi